

MATKO MARUŠIĆ (ur.), *Croatia: Past, Present and Future Perspectives*, Nova Science Publishers Inc., New York, 2020., 453 str.

U izdanju Nova Science Publishers Inc. iz New Yorka objavljen je vrijedan zbornik kojega je uredio Matko Marušić, profesor emeritus Sveučilišta u Splitu. Na naslovnici knjige ističu se kamene kuće u sumraku uhvaćene objektivom Ive Pervana. Dojmljiva naslovnica simbolički najavljuje sadržaj zbornika *Hrvatska: prošlost, sadašnjost i buduće perspektive*. Knjiga je tiskana na engleskom jeziku u svrhu promocije hrvatske povijesti, jezika, kulture, baštine i identiteta. U predgovoru urednik naglašava važnost načela transparentnosti i nepristranosti u znanstvenim istraživanjima, posebno onih prijepornih i bitnih tema iz nacionalne povijesti. Nadalje, urednik pojašnjava da je kvaliteta ovoga zbornika u tome što su njegovi autori, stručnjaci iz različitih područja znanosti, npr. povijesti, medicine, lingvistike koristili brojnu recentnu literaturu i izvore kako bi što objektivnije prikazali i široj javnosti približili neke bitne, zanimljive, kontraverzne i izazovne fragmente iz hrvatske prošlosti. Također je u predgovoru naglašeno da su tijekom nastanka knjige konzultirani stručnjaci iz različitih područja humanističkih i društvenih znanosti kako bi se postigla kakvoća pojedinih priloga. Osim predgovora, u uvodnom se dijelu zbornika nalazi pojašnjenje izgovora hrvatskih riječi, pojedinih slova i primjeri hrvatskih imena. Isto tako, na kraju svakoga pojedinog priloga je kratki životopis s izborom radova autora priloga u posljednje tri godine, dok se na kraju zbornika (str. 417-435) nalazi imensko i predmetno kazalo.

Prvi dio zbornika pod naslovom "Croatian history timeline" otvara uvodni pregled povijesti Hrvata od njihova dolaska na Jadran do pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji. U prilogu pod naslovom "Overview of the Croatian history from the 7th century to the accession of the Republic of Croatia to the European Union in 2013" (str. 3-78) autorice Karmen Perković, obuhvaćeno je iznimno dugo razdoblje. Povijesni događaji opisani su jasnim stilom. Sinteza je učinjena jezgrovito, čitljivo i korektno sa samo tri ilustracije, i to Bašćanske ploče te dva zemljovida Hrvatske.

"The Croatian language" (str. 79-134) naslov je priloga Sande Ham. Hrvatski jezik ugrađen je u temelje hrvatskoga nacionalnog identiteta, pa su snažna i dugotrajna nastojanja na samostalnom razvoju hrvatskoga jezika, neovisna o političkim i društvenim pritiscima postignuta tek osamostaljenjem Republike Hrvatske. Autorica je dala vrijedan prinos razumijevanju povijesti hrvatskoga standardnog jezika. Prikazala je položaj hrvatskoga jezika od početaka njegova razvoja koji se odvijao u okvirima različitih državnih zajednica. Analizirani su izazovi standardizacije jezika tijekom 19. i 20. stoljeća. Vrlo su zanimljivi tablični prikazi koje autorica donosi, primjerice popis različitosti između hrvatskoga i srpskoga standardnog jezika. U prvom i drugom Jugoslaviji dominantan položaj u odnosu na ostale jezike imao je srpski, koji se promovirao i izvan granica države.

Željko Holjevac autor je priloga pod naslovom "The Croatian question in Austria-Hungary at the beginning of the twentieth century: between federalism and trialism" (str. 135-146) koji se bavi pokušajima rješavanja položaja hrvatskoga naroda u Austro-Ugarskoj na početku dvadesetoga stoljeća. Autor temeljem *Die Vereinigen Staaten von Groß-Österreich* iz 1906., rumunjskog politologa Aurela C. Popovicija, te pojedinih radova hrvatskih intelektualaca poput Nikole Zvonimira Bjelovučića, analizira koncepte federalističkoga i trijalističkoga preuređenja Monarhije. Autor zaključuje da brojne ideje i prijedlozi rješenja hrvatskoga pitanja nisu bili ni blizu svojoj realizaciji, radi približavanja kraja Prvoga svjetskog rata i sloma Austro-Ugarske Monarhije. Uslijedio je jugoslavenski koncept i ulazak Hrvatske u prvu Jugoslaviju 1918. godine.

Darko Richter u prilogu pod naslovom "Field Marshal Svetozar Borojević and the way to Croatian national unification" (str. 147-174), bavi se Svetozarom Borojevićem, austrougarskim vojskovođom. Riječ je o jedinom Hrvatima s naslovom feldmaršala koji je odlikovan najvišim austrijskim odlikovanjima i koji je bio sustavno prešućivan u hrvatskoj povijesti. Zanimljivim stilom autor je pojasnio da je utjecaj feldmaršala Borojevića nadilazio njegov ugled i njegovu vojno-stratešku genijalnost u organiziranju obrambene fronte na Soči te odbijanja niza napada daleko nadmoćnije talijanske vojske od prvoga u lipnju i srpnju 1915. do jedanaestoga u kolovozu i rujnu 1917. godine. U dvanaestoj bitci u listopadu i studenom 1917. godine Talijanima je nanesen strahovit poraz. Borojević je pokušao organizirati povlačenje hrvatskih postrojbi u bivšoj austrougarskoj vojsci u cilju usporavanja talijanskoga napredovanja i očuvanja vojnih snaga

za novonastalu Državu Slovenaca, Hrvata i Srba. Autor u zaključku ističe da nije težio iznijeti nove povijesne činjenice, nego rasvijetliti kontinuitet sukoba na zapadnoj granici Hrvatske i težnje Hrvata za nacionalnim ujedinjenjem.

Esther Gitman u prilogu pod naslovom "Alojzije Stepinac: profile in courage" (str. 175-218) temeljem arhivske građe i relevantne literature te dostupnih izvora, prikazuje blaženoga kardinala Alojzija Stepinca u kontekstu vremena njegova djelovanja. U ratnim prilikama nadbiskup Stepinac štiti je Židove, Srbe i Rome, prosvjedujući protiv njihova progona. Nakon Drugoga svjetskog rata ostao je vjeran Sve-toj Stolic i bio osuđen za suradnju s ustaškim režimom na namještenom sudskom procesu. Komparacijom različitih izvora autorica argumentirano pojašnjava detalje iz života kardinala Alojzija Stepinca.

Marino Erceg autor je priloga pod naslovom "Can communism have a human face? The testimony of a prominent Croatian catholic intellectual Smiljana Rendić from mid-sixties in Yugoslavia" (str. 219-243). Temeljen pisama Smiljane Rendić, pohranjenih u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu, i relevantne literature, autor je prikazao djelovanje vodeće katoličke novinark u Jugoslaviji tijekom 1960-ih. Na primjeru Smiljane Rendić autor je prikazao položaj katolika, hrvatskoga jezika i identiteta, te odnos Katoličke Crkve i države u izazovnu razdoblju komunizma.

Temeljem raznovrsne literature u prilogu "Croatian spring: the Croatian national reform movement in Socialist Yugoslavia (1967-1972)" (str. 245-265) autora Josipa Mihaljevića, dan je skladan i zanimljiv pregled glavnih odrednica reformnoga razdoblja u hrvatskoj politici i društvu od druge polovice 1960-ih do početka 1970-ih. Hrvatsko proljeće bilo je u suprotnosti s centralističkom politikom saveznih vlasti u Beogradu. Pokret je okupio hrvatske intelektualce oko Matice hrvatske i studente Sveučilišta u Zagrebu u nastojanjima na hrvatskoj kulturnoj integraciji, političkoj i administrativnoj decentralizaciji Jugoslavije, te pravednijoj raspodjeli državnih prihoda uz liberalizaciju i demokratizaciju političkoga i gospodarskoga života. Imao je masovnu potporu hrvatskoga naroda. U prilogu "The Croatian War of Independence (1991-1995)" (str. 267-294) autorica Andrijana Perković Paloš prikazuje razdoblje obrambenoga rata za neovisnost i cjelovitost Hrvatske protiv agresije udruženih velikosrpskih snaga, odnosno ekstremista u Hrvatskoj, Jugoslavenske narodne armije, te Srbije i Crne Gore. Autorica je sažeto, sustavno i pregledno dala osvrt na to prijelomno razdoblje novije hrvatske povijesti. Zainteresiranim

čitateljima na engleskom govornom području prilog može poslužiti kao vrijedan pregled glavnih odrednica Domovinskoga rata, a opširna literatura kojom se autorica koristila ukazuje na istraženost pojedinih segmenata obrambenoga rata za neovisnost hrvatske države.

Drugi dio zbornika pod naslovom "Past in present and future" započinje prilogom "Croatian-Serbian relations in the 19th and 20th century" (str. 297-368), autora Mihovila Biočića koji je iznio svoj osvrt na problematiku hrvatsko-srpskih odnosa tijekom 19. i 20. stoljeća. U prilogu "Understanding history in Croatia today: a missed opportunity in the film Diary of Diana Budisavljević" (str. 369-384) autor Igor Vukić posebnu pozornost usmjerava na selektivno korištenje izvora u interpretaciji prošlosti. Nagrađivani film Diane Budisavljević iz 2019. nije objektivno niti istinito prikazao djelovanje Diane Budisavljević tijekom Drugoga svjetskog rata. Film se uglavnom temelji na selektivnom, ponekad neistinitom i jednostranom korištenju podataka iz Dnevnika Diane Budisevljević, pa autor argumentirano opovrgava tvrdnju da je riječ o dokumentarnom filmu. Na kraju zbornika autor Matko Marušić je u obliku SWOT-analize (snage, slabosti, prilike, prijetnje), iznio vrlo zanimljivu perspektivu budućnosti Hrvatske koja je čitljivo i jasno prezentirana na engleskom jeziku.

Zaključno, knjiga *Hrvatska: prošlost, sadašnjost i buduće perspektive* zahvalno je polazište za proučavanje hrvatske povijesti, promišljanje o njezinoj sadašnjosti i viziji njezine budućnosti. Ovo zanimljivo, čitljivo i korisno djelo predstavlja iskorak prema približavanju i promociji hrvatske povijesti, jezika, kulture, baštine i identiteta u svijetu. Pri tom, cijena ovoga bogato opremljena zbornika na engleskom jeziku u iznosu od 230 američkih dolara imat će ograničavajući učinak na njegovu dostupnost kod domaće čitalačke publike.

Marija Benić Penava